

معاونت پژوهش حوزه علمیه خراسان

معرفی طرح‌ها و برنامه‌ها

هیئت اندیش‌ورز اقتصاد والکویت‌شرفت اسلام

دورنمایی از طرح‌ها و برنامه‌های جاری و پیش روی هیئت (خرداد ۱۳۹۸)

اشاره

پس از گذشت حدود یک سال از آغاز به کار هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی و نیازسنجی و شناسایی مختصات کار در فضای حوزه - علاوه بر اولویت‌ها، نقاط ضعف و ضرورت‌های پژوهشی در اقتصاد اسلامی که از دید هیئت پنهان نبود - دوران تثبیت سپری گشته و به فضل الهی هم‌اکنون طرح‌ها و برنامه‌های هیئت برای افق بلندمدت به قوام قابل قبولی رسیده است.

نمودار پیش رو، شمایی از ساختار طرح و برنامه‌های هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی است که بخشی از آن‌ها تحقق یافته و یا در حال اجرا است؛ و برخی دیگر مستلزم توسعه سازمان هیئت و جذب منابع انسانی و حمایت‌های مالی بیشتر است.

در ادامه نمودار، توضیحاتی کوتاه راجع به بخش‌های مختلف آن خواهد آمد.

هیئت‌اندیششورز اقتصاد والکویت‌شرف اقتصاد

اتاق فکر و ایده‌پردازی (پژوهش)

- تشکیل کارگروه اقتصاد مقاومتی
- اجرای نشست‌های عمومی «پروقت‌اقتصاد»
- برنامه‌ریزی و اجرای نشست‌های اقتصادنا
- تدوین کتاب نشست‌های اقتصادنا ۹۷
- برنامه‌ریزی و اجرای همایش‌های علمی
- همایش ملی الگوهای رقابت‌باگذاری اقتصاد ۹۸
- نشست‌های
- پروقت‌اقتصاد
- نشست‌های
- اقتصادنا
- همایش‌های علمی

علمی اجرایی

اقتصاد

- فقه استفتایی
- تدوین درس‌نامه‌های احکام اقتصادی
- احکام پول و بانک
- احکام بازارهای مالی (اورس، بیمه و مشتقات)
- احکام کسب و کار
- احکام خمس

- پروژه‌های راهبردی
- نظام موضوعات پژوهشی
- طراحی سطح ۴ فقه اقتصاد
- احکام IJEL اسلامی
- طراحی ساختار اقتصادی استفتائات

- کلان‌بروزها
- وبسای الگوی پیشرفت
- دبیرخانه الگوهای رقابت‌باگذاری

- تالیف
- درس‌نامه‌ها
- پژوهش‌های محصول‌محور
- کتاب معادله‌محور
- تأمین محتوای نشست‌ها

- ترجمه
- مهاجرت فکری
- نظریه پولی
- مباحث بخش عمومی

فقه استفتایی

- طراحی فقه مباحث فقه اقتصاد
- تدوین کتب موضوع‌شناسی اقتصادی
- توسعه مسائل مستحدثه
- تالیف کتب فقه اقتصادی
- گفتگو گویای در موز دانش
- پول طلا
- رمزپول‌ها

پشتیبانی، اداری و اجرایی

- تدوین سند چشم‌انداز هیئت
- طراحی ساختار و تدوین شرح وظایف
- تدوین دستورالعمل هیئت علمی
- دستورالعمل‌های پژوهشی
- تدوین دستور حرفه‌ای همکاران هیئت

- طرح‌های ویرایش و اصلاح‌های منابع
- تهیه بانک‌های اطلاعاتی دیجیتال
- طراحی و چاپ
- ویراستاری و صفحه‌آرایی
- توسعه رانیزی‌ها و ارتباطات علمی راهبردی

- کتابخانه و منابع دیجیتال
- نشر
- روابط عمومی و امور بین‌الملل

- رسانه
- وبسایت و کانال‌های اجتماعی و بخش اینترنتی
- سایت
- پیام‌رسان‌ها
- سایر راهبردهای تبلیغی
- ارتباط با رسانه‌های بیرونی
- تولید پلاکست و تیژر

- پشتیبانی و پوستینگ
- تهیه فضا و امکانات اداری
- تهیه فضای پژوهشی و آموزشی
- سایر امکانات

- منابع انسانی
- جذب طلاب تحصیلات تکمیلی اقتصاد
- گرفتن اسریره پژوهشی
- پورسیه دکتری‌های پژوهشی‌محور یا پروپوزال‌های مدنظر هیئت
- دانش‌نویسانی تم هیئت
- خدمات رفاهی اعضا

الف) حوزه آموزش

۴) تشویق فضلا و طلاب مقطع خارج علاقه‌مند به نگارش رساله سطح ۳ یا ۴ در موضوعات فقه اقتصادی، به شرکت در دوره آموزشی پودمانی اقتصاد.

۵) رایزنی و پیگیری برای تشکیل گروه علمی فقه اقتصاد ذیل گروه علمی فقه و اصول در بخش مدیریت مدارج علمی معاونت آموزش حوزه، به منظور کمک و بهبود فرآیند انتخاب موضوع، تصویب، هدایت و داوری پایان‌نامه‌های فقهی - اقتصادی.

۶) تأمین و توسعه زیرساخت‌های لازم آموزشی (هیئت علمی، متون درسی و ...) به جهت برگزاری دوره‌های بلندمدت «فقه و اقتصاد» (پس از تصویب نهایی رشته در مرکز مدیریت حوزه) در سال‌های آتی.

۱) تداوم اولین دوره پودمانی اقتصاد (ورودی ۱۳۹۷) و برنامه‌ریزی برای بهبود کیفیت دوره (به عنوان اولین تجربه) با بازنگری و به‌روزرسانی دروس دوره و سرفصل آن‌ها.

۲) اجرای دوره سطح ۴ تخصصی فقه اقتصاد در امتداد دوره پودمانی دوساله و به منظور تداوم حرکت علمی آغاز شده توسط طلاب دوره پودمانی و نیز سنجش و ارزیابی فرآیند آموزش با اعطا یا عدم اعطای مدرک تخصصی با ماهیت مستقل حوزوی. ان‌شاءالله اولین دوره سطح ۴ برای اولین دوره پودمانی در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ برگزار خواهد گردید.

۳) برگزاری دومین دوره پودمانی اقتصاد در پاییز یا زمستان ۱۳۹۸؛ و امور مقدماتی آن اعم از فراخوان، جذب و گزینش استعدادهای برتر حوزه و علاقه‌مند به فقه اقتصاد.

ب) حوزه پژوهش (اناقی فکر و ابدیه‌پردازی)

۱- پروژه‌های راهبردی هیئت

و «سطح سه و چهار پیوسته فقه و اقتصاد» در شهریورماه ۱۳۹۶ و بدو تأسیس هیئت، و نیز دوره کوتاه مدت «پودمانی اقتصاد» در بهار ۱۳۹۷، گام بعدی هیئت در عرصه آموزش، طراحی دوره «سطح چهار تخصصی فقه اقتصاد» به عنوان مکمل دوره پودمانی اقتصاد برای طلاب مقطع خارج حوزه است. این دوره مشابه گرایش فقه اقتصاد در دوره‌های دکتری فقه در برخی دانشگاه‌ها است، با این تفاوت که در این دوره دروس اقتصادی بیشتری نسبت به دوره‌های مزبور ارائه می‌شود (بیش از ۵۰ واحد تخصصی اقتصاد). افزون بر اینکه با معیارهای سخت‌گیرانه پذیرش این دوره، دانش فقهی و اصولی طلاب آن، از نظیر دانشگاهی خود با فاصله قابل توجهی بالاتر است.

د) گام دیگر در این محور به عنوان پروژه‌ای بلندمدت که هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد با عنایت ویژه، در دستور کار قرار داده است، دستیابی به ساختاری موضوعی برای مجموعه استفتائات و مسائل فقهی - اقتصادی مبتنی بر دانش اقتصاد است که علاوه بر نظام بخشیدن به مجموعه استفتائات در حوزه اقتصادیات، می‌تواند سکو و بستری برای طرح بحث‌های فقهی و مستحدثه در این موضوعات باشد.

پروژه‌های راهبردی هیئت در حال حاضر، پروژه‌هایی است که بسیاری از دیگر فعالیت‌های پژوهشی هیئت متوقف بر آن است. الف) طراحی نظام موضوعات پژوهشی هیئت، محور این پروژه‌ها است تا بدینوسیله و با روشن شدن جهت‌گیری‌ها و اولویت‌های پژوهشی هیئت بتوان اقدام به تعریف پروژه‌های بعدی در عرصه ترجمه، تألیف و نیز طراحی نشست‌های علمی و تخصصی کرد. ب) طبقه‌بندی موضوعات اقتصاد اسلامی: در راستای طراحی نظام موضوعات پژوهشی، پروژه‌ای مقدماتی تعریف شد تا نظام موضوعات رایج در رشته اقتصاد که تا حد خوبی در طبقه‌بندی JEL (مجله ادبیات اقتصادی انجمن اقتصاد آمریکا) منعکس شده و مبنای کدگذاری موضوع مقالات اقتصادی در نشریات معتبر قرار گرفته است، در گروه علمی هیئت مورد بحث قرار گرفته و قلمروهای ممکن و محتمل برای ورود نظریه‌پردازان اقتصاد اسلامی احصا شود. به فضل الهی نسخه اول نظام موضوعات حاصل از این جلسات پس از یک سال و نیم، در اردیبهشت ماه ۱۳۹۸ تکمیل شده و هم‌اکنون در دست ویرایش است.

ج) طراحی دوره سطح چهار تخصصی فقه اقتصاد: پس از طراحی دو دوره بلندمدت «سطح دو و سه پیوسته فقه و اقتصاد»

۲- پروژه فقه استنباطی اقتصاد

دیدگاه‌های فقهی در خصوص آن‌ها پردازند. شیوه کار بدین صورت دیده شده است که ابتدا موضوعات و مسائل اقتصادی برنامه‌ریزی شده، در کارگروهی مرکب از تعدادی از کارشناسان رشته اقتصاد و پژوهشگران/اساتید جوان فقه و اصول مورد مباحثه و آماده‌سازی اولیه قرار گرفته و سپس در جلسات لجنه اساتید مورد مباحثه علمی قرار می‌گیرد. در مرحله بعد، اعضای فقهی کارگروه مزبور که بعضاً از شاگردان توانمند این اساتید هستند، به امر تدوین مباحثات و انجام تحقیقات لازم خواهند پرداخت تا پس از بازبینی نهایی توسط اساتید لجنه، برای انتشار آماده گردد. هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد در راستای آغاز این حرکت علمی، وظیفه خود می‌داند به تدوین فهرست‌هایی از مسائل مستحدثه در عرصه‌های مختلف اقتصاد و تهیه جزوات یا پیش‌مقالات موضوع‌شناسی پردازد. چنانچه خداوند متعال توفیقات خویش را قرین این حرکت کند، می‌توان امیدوار بود با تداوم آن، به تدریج نقشه‌ای از مباحث و مسائل فقه اقتصاد به دست آمده و بدین ترتیب - با سرفصل‌ها و سلسله مسائل تولید شده - راه برای توسعه کمی و کیفی دروس خارج فقه اقتصاد هموار گردد.

پوشیده نیست که آرمان اقتصاد اسلامی زمانی محقق خواهد شد که مباحثات علمی اقتصاد و مسائل آن در بستر فقهت و اجتهاد طرح گشته و بدین ترتیب، احکام و آراء حاصله دارای حجیت و قابل انتساب به اسلام باشد. لذا یکی از اهداف هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی از بدو شکل‌گیری، کمک به گسترش دروس خارج فقه اقتصاد به ویژه از مجرای موضوع‌شناسی‌های تخصصی اقتصادی و طرح فروع و مسائل گوناگون اقتصادی نزد اساتید و مدرسان بزرگوار حوزه بوده است. هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد به همین منظور و برای تمرکز بخشیدن به این تلاش‌ها پروژه فقه استنباطی اقتصاد را در دستور کار خود قرار داده است و بحمدالله توانسته است با برخی از اساتید مبرز خارج فقه حوزه علمیه مشهد ارتباط علمی خود را برقرار کند.^۱ راهکار محوری این پروژه که بخشی از تلاش‌های هیئت را از بدو امر به خود اختصاص داده است، تشکیل لجنه‌ای از اساتید مبرز فقهی حوزه علمیه مشهد است که طبق برنامه‌ای مدون با برگزاری جلساتی منظم، مجموعه‌ای از مسائل فقهی - اقتصادی را به تدریج مورد بحث قرار داده و با تحقیق و تضارب آراء پیرامون آن‌ها، به تقویت

۳- پروژه فقه استنباطی اقتصاد

فقهی - اقتصادی پاسخگویی‌های موجود و آسیب‌شناسی‌های ناشی از ضعف موضوع‌شناسی در آن‌ها پرداخته شود. برخی از کارگروه‌های مدنظر عبارتند از:

- کارگروه احکام پول و بانک
- کارگروه احکام بازارهای مالی (بورس، بیمه و مشتقات)
- کارگروه احکام کسب و کار
- کارگروه خمس

از این کارگروه‌های پژوهشی انتظار می‌رود بتوانند با برنامه‌ریزی زمانی مناسب، خروجی مباحثات و تحقیقات خود را در قالب درسنامه‌هایی ارائه دهند تا هیئت بتواند بر اساس آن‌ها به طراحی و تشکیل دوره‌های تربیت مربی پاسخگویی ذیل در افق میان‌مدت پردازد:

- * دوره تربیت مربی احکام پول و بانک
- * دوره تربیت مربی احکام بازارهای مالی (بورس، بیمه و مشتقات)
- * دوره تربیت مربی احکام کسب و کار
- * دوره تربیت مربی احکام مالیات‌های اسلامی (خمس و زکات).

یکی از مهم‌ترین انتظارات از یک مرکز علمی اقتصاد اسلامی در بستر حوزه، پاسخگویی به مسائل شرعی مردم در موضوعات اقتصادی است. متأسفانه در حال حاضر هیچ یک از مراکز پاسخگویی به مسائل شرعی، دارای بخش یا گروه تخصصی اقتصاد به نحوی که مستظهر به دانش تخصصی اقتصاد و اقتصاد اسلامی باشند نبوده و آثار این نقیصه در حوزه استفتائات مربوطه اعم از مسائل پولی و بانکی، بازار سرمایه، خمس و محاسبات آن، و ... دیده می‌شود. هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی پرداختن به این دغدغه را یکی از پروژه‌ها و محورهای کاری جدی خود قرار داده است. بالطبع این عرصه از پاسخگویی دینی برای سامان یافتن و جوابگویی به دامنه گسترده سؤالات جدید ابتدائاً نیازمند تلاش پژوهشی قابل ملاحظه‌ای است. لذا هیئت در صدد است به عنوان گام مقدماتی این مسیر دشوار، کارگروه‌هایی پژوهشی متشکل از کارشناسان فقهی و کارشناسان اقتصادی در موضوعات مختلف اقتصادی راه‌اندازی کرده تا طی مباحثات علمی، ضمن انسجام بخشیدن به استفتائات هر باب و منضم کردن مسائل مستحدثه به جای مناسب خود، به ارزیابی

۱- یکی از ثمرات این ارتباطات علمی، تشکیل گروه مطالعاتی فقه اقتصاد در مرکز تحقیقات اسلامی مشهد، در زمستان سال ۱۳۹۷ بوده است.

۴- گفت‌وگوهای در مرز دانش

در دیگر مراکز علمی و مباحثه، نقد و نظر و تضارب آراء باشد. «گفت‌وگوهای در مرز دانش» یکی از برنامه‌های هیئت اندیشه‌ورز است که به اقتضای همین نیاز و به منظور استفاده از تجربیات و تخصص همکاران علمی حوزوی و دانشگاهی تهران، قم و سایر نقاط کشور در فضای صمیمی اتاق علمی هیئت برگزار می‌گردد.

یکی از پیش‌شرط‌های نشاط و بالندگی در یک مجموعه علمی و عدم ابتلا به روزمرگی و چرخه تدریس محتوای تکراری و قدیمی، نظر به مسائل و نیازهای روز جامعه و تلاش برای فهم و چاره‌جویی برای آن‌هاست. شاید مؤثرترین راهکار برای پیشبرد این آرمان، ارتباطات علمی مداوم با سایر محققان و دانشمندان

۵- دیگر فعالیتهای پژوهشی هیئت

- سفارش ترجمه و تألیف در حوزه اولویت‌های پژوهشی هیئت
- طراحی و تأمین محتوا برای نشست‌های ترویجی «به وقت اقتصاد».

- تدوین و چاپ کتاب مجموعه نشست‌های سال
- بازنگری سرفصل‌ها و سفارش تألیف درسنامه‌های مورد نیاز برای دوره و چاپ آن‌ها

ج) امور علمی - اجرایی (نشست‌های علمی - پژوهشی و ترویجی)

و پژوهشگران اقتصاد اسلامی دانشگاه‌های مشهد می‌باشد و ارائه آن نیز توسط هم‌ایشان صورت می‌پذیرد. این نشست‌ها بعضاً برای مراکز و سازمان‌های غیرحوزوی، بسته به تقاضای آنان برگزار می‌گردد.
۲) ادامه طراحی و برگزاری سلسله نشست‌های «اقتصادنا» با نظر به:
الف - مسائل و چالش‌های تئوریک نظام در ساحت اقتصاد
ب - مسائل و چالش‌های شرعی و روزمره عموم مردم در ساحت اقتصاد
پ - قلمروهای نوین و مرزهای دانش اقتصاد و اقتصاد اسلامی
۳) برگزاری وبینارها (یا سمینارهای آنلاین) در موضوعات مزبور

۱) نشست‌های «به وقت اقتصاد»:
هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد با هدف ترویج و گفتمان‌سازی «فقه اقتصادی» در میان طلاب مدارس حوزه علمیه و آموزش مفاهیم پایه اقتصاد و اقتصاد اسلامی به ایشان، از بدو فعالیت خود نشست‌هایی را به نحو اقتضایی در مدارس علمیه برگزار نموده است. در این سخنرانی‌ها که «نشست‌های به وقت اقتصاد» نام گرفته است، موضوعاتی همچون پول و بانک اسلامی، اقتصاد مقاومتی، نسبت فقه و اقتصاد و ... متناسب با سطح علمی طلاب ارائه می‌گردد. محتوای این نشست‌ها حاصل کار فردی و گروهی اعضای هیئت اندیشه‌ورز و جمعی از مدرسان اقتصاد

د) پشتیبانی و اداری - اجرایی

۱- کتابخانه تخصصی اقتصاد

رشد است، در خدمت اعضای گروه و پژوهشگران اقتصاد اسلامی می‌باشد.
اقدام بعدی در این حوزه، فراهم‌آوری منابع دیجیتال خواهد بود که ان‌شاءالله با خرید اشتراک بانک‌های مقالات فارسی انجام شده و بسترهای پژوهش را بیش از پیش برای این مجموعه فراهم خواهد کرد.

یکی از نیازهای اولیه هر مرکز پژوهشی و آموزشی، دسترسی سهل و سریع به منابع علمی است. در این راستا هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد طی دو مرحله در سال ۱۳۹۷ اقدام به خرید کتاب و تشکیل کتابخانه تخصصی اقتصاد با رویکردی میان‌رشته‌ای و اسلامی نمود. در حال حاضر این کتابخانه با حدود ۱۸۰۰ عنوان کتاب که همچنان در حال

۲- پایگاه اینترنتی هیئت

نمود. این وبگاه به نشانی www.eco.hozehkh.com محل اصلی انعکاس رویدادها و انتشار دیدگاه‌ها و محتواهای تولیدی هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی می‌باشد. در عین حال، پیام‌رسان‌های هیئت نیز که از بدو شروع به کار هیئت در شبکه‌های اجتماعی مختلف وظیفه اطلاع‌رسانی‌های هیئت را داشتند، به کار خود ادامه می‌دهند.

اطلاع‌رسانی نسبت به فعالیتهای علمی هیئت و معرفی دیدگاه‌ها، برنامه‌ها و اهداف آن، از ضروری‌ترین بخش‌های کار هیئت است، به‌ویژه نظر به اهمیت ترویج و گفتمان‌سازی اقتصاد اسلامی در حوزه‌های علمیه. بدین منظور هیئت اندیشه‌ورز، پایگاه اطلاع‌رسانی اینترنتی خود را با پشتیبانی فنی دفتر فناوری و اطلاعات مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان، در زمستان ۱۳۹۷ راه‌اندازی

۳- امور نشر

آماده‌سازی و انتشار محتوای تولیدی هیئت به نوبه خود وظیفه مهمی است که بدون آن تلاش‌های علمی انجام شده بی‌ثمر می‌ماند. در این راستا هیئت اندیشه‌ورز، تیم کوچک خود را بر اساس توانمندی‌های مربوط به این حوزه - شامل پیاده‌سازی،

ویراستاری ادبی، فنی و علمی، صفحه‌آرایی و طراحی و ... - شکل داد تا علاوه بر بهره‌گیری از پشتیبانی مرکز مدیریت، این مأموریت را با سرعت بیشتری به انجام رساند.

۴- امور رسانه و فناوری

تأکید هیئت بر لزوم ضبط یکایک رویدادهای علمی جهت فراوری و عرضه آن‌ها - به‌ویژه برای طرح‌های آتی دوره‌های آموزشی آفلاین - هیئت را به سوی فراهم‌آوری تجهیزات اولیه صوتی و تصویری سوق داد به طوری که هم‌اکنون عموم جلسات و رویدادهای علمی هیئت ثبت و ضبط گشته و برای استفاده علاقه‌مندان ارائه می‌گردد. همچنین با توجه به پیشرفت امکانات ارتباطی و نیاز هیئت به بهره‌مندی از ظرفیت‌های علمی سایر نقاط کشور - به‌خصوص تهران و قم - در هر دو ساحت آموزش و

پژوهش با سهولت بیشتر و هزینه کمتر، هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی به عنوان مجموعه‌ای کوچک، چابک و به‌روز، برقراری ارتباطات ویدئوکنفرانسی را در دستور کار خود قرار داد. خوشبختانه با تدارک زیرساخت‌های فنی (پهنای باند و ...) هیئت موفق شده است علاوه بر پخش اینترنتی بسیاری از برنامه‌های علمی خود، در بخش قابل توجهی از دروس و جلسات پژوهشی خود از بستر ویدئوکنفرانس بهره گیرد.

۵- منابع انسانی

قطعاً برنامه‌ها و اهداف بلند آموزشی و پژوهشی هیئت، بدون برخورداری از نیروی انسانی کیفی و متخصص امکان‌پذیر نخواهد بود. با عنایت به مبانی نظری هیئت، پژوهشگر ذیصلاح اقتصاد اسلامی لاجرم نیازمند تخصص در هر دو بال دانش حوزوی و دانش تخصصی رشته اقتصاد می‌باشد. با توجه به محدود بودن نیروهایی که علاوه بر حائز بودن تحصیلات تکمیلی در دو

عرصه، از قوه پژوهش و نظریه‌پردازی برخوردار باشند، هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد به دنبال آن است که با تصویب موضوعات پژوهشی مورد نظر خود در نهادهای علمی - نخبگانی ملی و تهیه RFP های لازم، از ظرفیت فارغ‌التحصیلان و نخبگان جوان در سطح کشور استفاده کند.

معرفی اجمالی دوره‌های آموزشی در حال اجرا پامصوب هیئت

الف) دوره‌های کوتاه‌مدت

۱- دوره پودمانی اقتصاد

دوره پودمانی عمومی اقتصاد، یک دوره بسیار موجز و فشرده از امهات دانش اقتصاد است که در طول یک سال و نیم و در حجم ۲۴ واحد دروس اقتصادی خوانده می‌شود. این دوره برای طلاب درس خارج و فضایی طراحی شده است که فرصت و فراغت کافی برای ورود به دوره‌های بلندمدت را نداشته اما در عین حال به علت تمحّص در فقه و اصول، علاقه‌مند به تخصص یافتن در یکی از ابواب فقه و لذا تمرکز مطالعات و پژوهش‌های خود در ابواب اقتصادی فقه‌اند. همچنین این دوره برای طلاب سطح چهاری در نظر گرفته شده است که قصد نگارش رساله (سطح سه یا چهار) در موضوعات فقه اقتصادی را دارند تا بدین وسیله به آشنایی حداقلی با ادبیات و اصطلاحات روز اقتصادی دست یابند. برنامه آموزش این دوره به شرح ذیل می‌باشد:

بازخوردهایی که از برنامه‌های هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد برای طلاب و فضایی بزرگوار در طول ماه‌های اولیه گرفته شد، نشان از آن داشت که در مقطع کنونی، دوره‌های پودمانی و کوتاه‌مدت آموزش اقتصادی برای طلابی که عمده تحصیلات حوزوی خود را با موفقیت پشت سر گذرانده و دغدغه افت تحصیلی در بخش دانش فقهی و اصولی خود را ندارند، می‌تواند یکی از مناسب‌ترین راهبردهای آموزشی هیئت باشد. لذا هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد و الگوی پیشرفت اسلامی، در فروردین‌ماه ۱۳۹۷ با همکاری دفتر استعدادهای برتر و نخبگان مرکز مدیریت حوزه علمیه خراسان، اقدام به شناسایی طلاب مستعد و ممتازان فقه و اصول علاقه‌مند به حوزه فقه اقتصاد کرده و طی چند مرحله و برگزاری دو جلسه توجیهی، با اعطای پذیرش به پانزده نفر از ایشان، در ابتدای تابستان ۱۳۹۷ اولین دوره پودمانی اقتصاد را آغاز کرد.

ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
نیمسال اول	۱ کلیات اقتصاد (۱)	۳
	۲ آشنایی با ریاضیات و نمودارخوانی	۲
	۳ کلیات اقتصاد (۲)	۳
	جمع	۸
ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
نیمسال دوم	۱ پول و بانکداری (۱) و (۲)	۴
	۲ اقتصاد بخش عمومی (۱) و (۲)	۴
	جمع	۸
ردیف	عنوان درس	تعداد واحد
نیمسال سوم	۱ ابزارها و نهادهای مالی	۲
	۲ قراردادها و تأمین مالی	۲
	۳ تاریخ اندیشه‌های اقتصادی	۲
	۴ روش‌شناسی و فلسفه اقتصاد اسلامی	۲
	جمع	۸

۲- دوره سطح چهار تخصصی فقه الاقتصاد

در نظر گرفته شده است که بسته به علاقه طلاب، می‌تواند به سمت یکی از دو گرایش پول و یا بخش عمومی تمحض پیدا کند. طلاب این دوره، برخی از دروس خارج فقه خود را در موضوعات و ابواب مرتبط با اقتصاد گذرانده و با نگارش رساله، موفق به اخذ درجه سطح چهار تخصصی از حوزه علمیه خراسان خواهند گردید.

دوره سطح چهار تخصصی فقه الاقتصاد که هم‌اکنون در حال برنامه‌ریزی و تصویب است، برای طلابی در نظر گرفته شده است که پس از گذراندن دوره پودمانی اقتصاد، به ادامه مطالعات تخصصی در اقتصاد علاقه‌مند شده و خواستار تکمیل و تعمیق دانش اقتصادی خود در اقتصاد هستند. در این دوره نیز مشابه دوره پودمانی ۲۴ واحد تکمیلی اقتصاد در طی سه نیمسال تحصیلی

الف) دوره‌های بلندمدت

۱- دوره بلندمدت تخصصی سطح ۲ و ۳ پیوسته «فقه و اقتصاد»

رشته اقتصاد دانشگاهی بوده که در برخی از موارد، بازبینی‌هایی در سرفصل آن‌ها صورت پذیرفته است. بازبینی برخی دیگر از دروس نیز در دستور کار پژوهشی هیئت قرار دارد. از معیارهای اصلی پذیرش برای این دوره - و دیگر دوره‌های هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد - تأکید بر استعداد، توانمندی و ذوق فقهی - اصولی طلاب است، چراکه هدف اصلی این دوره‌ها تربیت طلاب و فضایی است که به موازات تقویت دانش فقه و اصول خود، با احاطه به دانش اقتصادی روز، به اجتهاد در مسائل مستحدثه این ابواب پردازند.

دوره بلندمدت سطح ۲ و ۳ پیوسته فقه و اقتصاد، یک دوره تخصصی پنج ساله مشابه دیگر رشته‌های تخصصی سطح ۲ و ۳ پیوسته حوزه است که طلاب در کنار دروس اصلی فقه و اصول (رسائل، مکاسب و کفایه) طی حدود ۱۰۰ واحد، دروس تخصصی رشته خود را می‌گذرانند. دروس تخصصی این دوره، تلفیقی از دروس مهم مقطع کارشناسی و تعداد محدودی از دروس اقتصادی کارشناسی ارشد به‌علاوه چند درس جدید اقتصادی است که سرفصل آن‌ها در هیئت اندیشه‌ورز اقتصاد تهیه شده است. بخش عمده این دروس - به ادله‌ای که تفصیلاً در بخش «مبانی نظری» جزوه سرفصل مطرح گشته است - دروس متعارف

۲- دوره بلندمدت تخصصی سطح ۳ و ۴ پیوسته «فقه و اقتصاد»

که اقلأً چهار سال برای آن در نظر گرفته می‌شود، طول دوره سطح ۳ و ۴ به شش سال رسیده و این مدت، فرصت مناسب‌تری برای آموزش‌های فشرده حوزوی و اقتصادی فراهم می‌کند.

د) لزوم ارائه دو پایان‌نامه سطح ۳ و سطح ۴ در طی این دوره، زمینه مناسب‌تری برای قلم زدن و پژوهش طلاب در عرصه فقه الاقتصاد فراهم می‌آورد.

ه) ترکیبی از دروس خارج به علاوه دروس اختیاری تخصصی و سمینارهای پژوهشی که به طور خاص برای این دوره در نظر گرفته شده است، توانمندی اجتهادی فوق‌العاده‌ای نسبت به دوره‌های مشابه برای طلاب این دوره پیوسته رقم می‌زند.

و) با توجه به اینکه این دوره تخصصی به اتمام سطح چهار تحصیلات حوزوی (عالی‌ترین سطح مدارج حوزوی) منتهی می‌گردد، تضمین بیشتری برای باقی ماندن طلاب این دوره در عرصه پژوهش و به بار نشستن آموزش‌های ایشان وجود دارد.

دوره بلندمدت سطح ۳ و ۴ پیوسته فقه و اقتصاد، یک دوره بلندمدت شش ساله است که از حیث محتوا تفاوت چشمگیری با دوره سطح ۲ و ۳ پیوسته نداشته و می‌تواند جایگزینی برای آن دسته از طلاب باشد که آن را با شرایط خود مطابق‌تر می‌یابند. برخی از نکاتی که باعث بازطراحی دوره سطح ۲ و ۳ در این قالب شده و می‌تواند وجه امتیاز آن محسوب گردد از این قرار است:

الف) طلاب فارغ‌التحصیل سطح دو با برخورداری از دانش فقهی بالاتر در مقایسه با طلاب سطح یک، ضمن اینکه تا حدودی جهت‌گیری علمی خود را انتخاب کرده‌اند، توانمندی بیشتری در عرصه نقد اندیشه‌ها و نظریه‌پردازی فقهی که لازمه این برنامه است خواهند داشت.

ب) طلاب فارغ‌التحصیل سطح دو با عبور از یک مقطع تخصصی، آمادگی و استعداد علمی بالاتری از خود نشان داده‌اند.

ج) با توجه به اینکه این دوره دربرگیرنده مقطع درس خارج است

معاونت پژوهش حوزه علمیه خراسان

هیئت اندیشه و رزاق اقتصاد
والگوی پیشرفت اسلامی

مقام معظم رهبری مدظله العالی

در زمینه اقتصاد، مسائل تازه‌ای وجود دارد؛ مثلاً ما بانکداری اسلامی را به وجود آوردیم. امروز مسائل تازه‌ای در زمینه پول و بانکداری وجود دارد؛ این‌ها را بایستی حل کرد؛ باید این‌ها را در بانکداری اسلامی، بانکداری بدون ربا، دید. چه کسی باید این‌ها را انجام بدهد؟ فقه متکفل این چیزها است.

مشهد مقدس،

چهارراه خسروی، کوچه شوکت الدوله، کوچه پنجه،

مدرسه علمیه سلیمانیه

۰۵۱ - ۳۲۰۰۵۲۰۶

www.eco.hozehkh.com

eghtesadhozeh@gmail.com

[@eghtesadhozehkh](https://t.me/eghtesadhozehkh)

